

UDK:655.55:347.498:336.331:347.793.6:334.781:65.012.62:348.66:657.471

Mr Slobodan N. Ilić

PRIKAZ KNJIGE

SUDSKOMEDICINSKO VEŠTAČENJE U TEORIJI I PRAKSI MEDICINSKOG PRAVA

Autor: Dr sci. Hajrija Mujović

Izdavač: Institut društvenih nauka, Beograd

Godina izdanja: 2018.

Obim: 309

1. U uvodu monografije autorka je istakla svoj načelni stav o veštačenju: poslovi veštačenja ne predstavljaju klasičnu profesiju, ali ukoliko se udruženo i organizaciono obavljaju onda poprimaju ta svojstva. U nastavku je konstatovano da su ranije definicije profesionalizma svrstavale lekare u grupu elitnih zanimanja, a danas su informacije o zdravlju i bolesti dostupne svakom ko ima pristup internetu, zbog čega se definicija profesionalizma menjala i prilagođavala potrošačkom pristupu zdravstvenoj zaštiti. Razmišljanjem na opisani način došlo se do definicije da lekarska profesija označava skup vrednosti, ponašanja i odnosa koji podupiru poverenje javnosti u lekare. Iz te definicije teorija i sudska praksa medicinskog prava izvele su dva ključna pojma: *lekarska dužna pažnja* u smislu profesionalnog standarda i *lekarska greška* (oba pojma podvukla autorka).

2. Strukturu ove monografije čine četiri dela, četiri šire tematske celine, a u okviru tih celina su poglavlja. Naslov prvog dela glasi Osnovi sudskomedicinskog veštačenja. Prvi deo se sastoji iz šest poglavlja. Drugi deo je posvećen etici sudsko-medicinskog veštačenja – a u strukturi tog dela nema poglavlja. Ni u trećem delu naslovljenom kao Sudska praksa o veštačenju nema poglavlja. Predmet četvrtog dela predstavljaju sudska veštačenja osobena za oblast medicinskog prava. Ta tematska celina osvetljena je kroz šest poglavlja.

3. U prvom poglavlju šire teme o osnovima sudskomedicinskog veštačenja sagledava se pristup medicinskog prava. U celoj monografiji autorka primenjuje naučnu metodologiju, pa se s njom počelo odmah – definisanjem osnovnih

pojmovima. Najpre, objašnjeno je da pristup medicinskog prava karakteriše tretman i zaštita pojedinca sa stanovišta ljudskih prava. Medicinsko pravo pristupa čovekovim zaštićenim dobrima, kao što su – život, telesni integritet, zdravlje, samoodređenje (autonomija) i lično dostojanstvo. Otuda je medicinsko pravo definisano kao skup pravnih normi koje uređuju medicinsku delatnost, utvrđuju svojstva lica koja tu delatnost obavljaju i odnos prema korisnicima njihovih usluga, što uključuje i propise o lekovima i medicinskim sredstvima. Tom definicijom objašnjen je i pojam iz naslova monografije. Naposletku, precizirano je da je sudskomedicinsko veštačenje u monografiji osvetljavano iz aspekta tumačenja načela i pravila medicinskog prava u duhu građanskog prava, a u manjoj meri se imalo u vidu krivično i upravno pravo. U završnim redovima prvog poglavlja razmatraju se pitanja razgraničenja medicinskog prava i sudske medicine, kao i odnos između medicinskog prava i medicinske etike.

4. Glavni pravni izvori o veštačenju prikazani su u drugom poglavlju prvog dela. Razmatrani su nacionalni zakoni iz materije veštačenja i važniji podzakonski opšti akti Republike Srbije, Hrvatske i Mađarske, kao i zakoni iz materije veštačenja Republike Srpske i Federacije BiH. Propisi tih zemalja o veštačenju bili su podloga za dalja izlaganja. Od međunarodnih opštih akata analizirane su odredbe Vodiča o ulozi veštaka koja bira sud u pravosudnim postupcima. Pomenuti vodič doneo je Savet Evrope.

5. Procesnopravni i materijalnopravni aspekti veštačenja po domaćim propisima i propisima susednih zemalja analizirani su u trećem poglavlju u okviru teme Osnovi sudskomedicinskog veštačenja. Iz tih propisa proizašlo je da se pojam veštaka može posmatrati u širem i užem smislu te reči. U širem smislu veštak je svako lice koje u stvarima iz određene stručne oblasti, na osnovu svog obrazovanja ili iskustva, raspolaže posebnim stručnim znanjima, a u užem smislu veštakom se smatra ono lice koje, u vidu glavnog i sporednog zanimanja, svoje stručno i specijalno znanje podnosi kao ekspertizu sudu, upravnim organima, privatnim licima, preduzećima i ustanovama. Za razliku od tako shvaćenog pojma veštaka, po anglosaksonskom pravu veštak nastupa na sudu kao jedna vrsta stručnog svedoka. Razmatranje propisa susednih zemalja iz materije veštačenja uputilo je čitaoca na konstataciju da su svi ti propisi predvideli obavezno osiguranje od odgovornosti veštaka za štetu pričinjenu trećem licu. Propisi susednih zemalja predviđaju da je veštak dužan da pre imenovanja zaključi ugovor o obaveznom osiguranju od odgovornosti za štetu pričinjenu trećem licu. U ovom poglavlju naročito je podvučeno da je veštak dužan da postupa s pažnjom „dobrog stručnjaka“ i da se ispunjenost potrebne pažnje procenjuje u svakom konkretnom slučaju. Na taj način u monografiji je objašnjena suština greške ili propusta veštaka, koju pokriva ugovor o obaveznom osiguranju od odgovornosti za štetu pričinjenu trećem licu. Štaviše, u posebnom odeljku analizirano je samo obavezno osiguranje od odgovornosti. U tom odeljku, iz propisa o veštačenju susednih zemalja analizirana su i pitanja minimalne sume osiguranja, vrste osigurane štete, obuhvata rizika pokrivenih osiguranjem i nadzora nad osiguranjem.

Analiza je zaključena napomenom da je nadležno ministarstvo zakonima susednih zemalja ovlašćeno da prati je li sudski veštak obavezno osiguran za čitav period na koji je imenovan.

6. Tema o osnovima sudskomedicinskog veštačenja posmatrana je iz ugla javnog prava. Naime, u centru pažnje četvrtog poglavlja bili su javnopravni elementi obavljanja veštačenja. U okviru javnopravnih elemenata veštačenja prikazani su domaći propisi i propisi susednih zemalja o pitanjima zakletve veštaka, registra veštaka, položaja veštaka u odnosu na druge procesne subjekte i nadzora nad radom veštaka. U vezi s pitanjem nadzora nad radom veštaka autorka je ocenila da su u propisima Srbije iz materije veštaka odredbe o tom nadzoru nedovoljne i da ih treba revidirati u pravcu izloženom u ovom poglavlju.

7. Peto poglavlje, lekar kao sudski veštak, jeste jedno od udarnih poglavlja u okviru teme prvog dela monografije o osnovima sudskomedicinskog veštačenja. Proučavajući uporednopravno sudsku praksu, autorka je ocenila da lekar kao sudski veštak ima vrlo značajnu ulogu na sudu, bez obzira na to koji je pravni sistem u pitanju. U građanskim stvarima, uključujući i praksu Evropskog suda za ljudska prava, konstatovano je u ovom poglavlju, lekar veštak mnogo se češće javlja u vezi s naknadom štete prouzrokovane u saobraćajnim nezgodama, a ređe u građanskim stvarima uzrokovanim odgovornošću lekara u incidentima terapijske, hirurške ili uopšte medicinske prirode. Zakoni regulišu sadržinu i bitne elemente ekspertskog izveštaja lekara veštaka, navedeno je u ovom poglavlju, ali pre nego što lekar sudski veštak preduzme bilo koju ekspertsku radnju prema licu koga će pregledati za potrebe veštačenja, lekar veštak je dužan da tom licu pročita postavljeni zadatak onako kako je formulisan u rešenju suda. Dalje, precizirano je da se, formulišući ekspertizu, lekar kao sudski veštak rukovodi svojim znanjem, iskustvom i sposobnostima. Podvučeno je da lekar kao sudski veštak treba da ostane profesionalno nezavisan i u slučaju kad je prethodnu dijagnozu oboljenja istog lica potpisao njegov mentor van suda (npr. na univerzitetskoj klinici) ili ugledni specijalista lekar procenitelj u osiguranju. Komentarišući konkretan predmet iz prakse Evropskog suda za ljudska prava, autorka je zaključila da je sudskomedicinsko veštačenje odigralo presudnu ulogu na ishod tog sudskog spora, a u komentaru drugog predmeta istog suda zaključeno je da je utvrđena sumnja u nepristrasnost lekara veštaka zbog kolegijalnosti i mentorskog odnosa. U tom poglavlju učinjen je osvrt i na sudsku praksu u Srbiji. Tom prilikom je istaknuto da u odnosu na vertikalnu sudskomedicinskog veštačenja postoji razlika između krivičnih i građanskih predmeta. Naime, objašnjeno je da se u krivičnim predmetima poštuje vertikalna u pogledu stručnosti sudskomedicinskog veštačenja, odnosno trećestepeno sudskomedicinsko veštačenje može se smatrati konačnim veštačenjem, budući da je na Medicinskom fakultetu Univerziteta u Beogradu obrazovan Sudskomedicinski odbor sastavljen od profesora više specijalnosti. U građanskim stvarima pribavljanje mišljenja drugog veštaka ne predstavlja viši stepen veštačenja,

precizirano je u ovom poglavlju. U građanskim stvarima u sudskoj praksi Srbije, podvučeno je u ovom poglavlju, evidentno je da postoji usaglašavanje mišljenja dva veštaka, koje će sud ceniti u okviru svih izvedenih dokaza i utvrđenih činjenica. Dalje, istaknuto je u ovom poglavlju, u anglosaksonskoj sudskoj praksi nastupile su promene u tom smislu da sud može da ne prihvati veštaka koga je stranka predložila, te da postavi svog veštaka, zato što veštačenje veštaka koga je predložila stranka ne smatra naučno validnim. Posle izlaganja o promenama u anglosaksonskoj sudskoj praksi, u monografiji je dat još jedan kraći osvrt na sudsku praksu u Srbiji. Tim povodom samo su citirana zakonska pravila predviđena za predlaganje veštaka po zakonu iz materije veštaka i po zakonu iz materije parničnog postupka. Najzad, poglavlje o lekaru kao sudskom veštaku zaokruženo je sagledavanjem njegovog pravnog položaja, sa naglaskom na konstataciji da treba razlikovati privatno veštačenje, sudsko veštačenje ili službeno veštačenje za neki drugi organ.

8. Odgovornost sudskog veštaka razmatrana je u šestom, završnom poglavlju za temu – Osnovi sudskomedicinskog veštačenja. Jedna od osnovnih teza ovog poglavlja glasila je: privatni veštak odgovara svom nalogodavcu po osnovu ugovora, a sudski veštak odgovara po osnovu delikta. Precizirano je da se, po pravilu, od suda zahteva pošteno i savesno veštačenje, ali nalaz i mišljenje veštaka rezultat je misaonog procesa, pa se niko ne može optužiti zbog manjkavosti u mentalnoj sferi, pogotovo ako predmet veštačenja nije egzaktne prirode, kako se često dešava u medicini. Ako u nalazu i mišljenju veštaka ima protivrečnosti ili nedoslednosti, ili pak nedovoljne utemeljenosti, ukazano je da sud to ne vidi kao krivicu veštaka ili osnov za lažno svedočenje veštaka, već zanemaruje takvo veštačenje. U završnim redovima ovog poglavlja u uporednoj sudskoj praksi prikazana su različita rešenja kako strani sudovi rešavaju pitanje odgovornosti sudskih veštaka, a zatim je ocenjeno da je u Srbiji sudska praksa u tom pogledu oskudna, te da to zahteva reviziju zakonskih rešenja.

9. Posle teme o osnovima sudskomedicinskog veštačenja, koja je u prethodnim tačkama prikazana kroz šest poglavlja, za drugi deo monografije autorka je odabrala temu o etici sudskomedicinskog veštačenja. Pošlo se od razmatranja učenja o lekarskoj etici (deontologiji), koje je u većoj ili manjoj meri ugrađeno u medicinske kodekse. Završna teza u ovom delu monografije ukazala je da regulativa o medicinskoj delatnosti sve više preuzima pravila medicinske etike i pretvara ih u medicinska pravna pravila.

10. Sudska praksa o veštačenju predstavljena je kao treća tema ove monografije. Pošto su rasvetljeni pojam i razvoj sudske prakse, otvoreno je klasično pitanje sudske prakse kao jednog od izvora prava. Tim povodom saopšten je sadržaj nekih novijih radova domaćih autora, koji su nedavno izučavali to pitanje. Posle toga, zapažena je konstatacija da sudska praksa čvrsto stoji na stanovištu da lekari i medicinsko osoblje podležu sudskoj kontroli. Glavno u toj konstataciji je sledeće: sudska kontrola nema za cilj da sputava slobodu pripadnika medicinske profesije,

koja je u interesu pacijenta, već samo insistira na poštovanju važećih medicinskih standarda u struci i na savesnom postupanju, na postupanju s potrebnom pažnjom. U nastavku je precizirano da meru dužne pažnje opredeljuju sudovi u svojim presudama, pa tim putem sudska praksa uvodi pravna merila u medicinsku praksu. Najviše stranica teksta u trećem delu monografije poklonjeno je najpre opštem pogledu na sudska praksa o veštačenju. Potom su izloženi mnogobrojni primeri veštačenja na sudu od strane veštaka iz gotovo svih struka i zanimanja s ciljem da se osvetli sudska praksa u Srbiji. Što se pak tiče sudske prakse o veštačenju u Srbiji, ona je ilustrovana nizom interesantnih primera. Među tim primerima naveden je jedan građanski spor iz sudske prakse Srbije u kome je prvostepeni sud, između ostalog, rešavao pitanje uže specijalnosti sudskomedicinskog veštaka. Konkretno, tužilac je doživeo nagnječenje levog uha sa traumatskim prsnućem bubne opne, navodeći da je to imalo za posledicu umanjene tužiočeve opšte životne aktivnosti od 3%, a prvostepeni sud je za veštačenje ove povrede odredio veštaka sudske medicine za citologiju i patologiju. Pokazalo se u daljem postupku da je prvostepeni sud pogrešio, odnosno da je trebalo da odredi veštaka otorinolaringologa. Tim putem će u ponovnom postupku pred prvostepenim sudom biti ispravljena prvobitna greška suda u izboru specijalnosti sudskomedicinskog veštaka.

11. Četvrta tematska celina, odnosno četvrti deo monografije obuhvatio je pitanja sudske veštačenja osobenog za oblast medicinskog prava. U tom okviru za prvo poglavlje odabrano je veštačenje lekarskih (medicinskih) grešaka. Ukazano je najpre da je u razvijenim zemljama sve zastupljeniji problem sudske postupaka protiv lekara i zdravstvenih ustanova, a da se sudska praksa kreće u pravcu zaštite pacijenata i što efikasnijeg sistema obeštećenja. Naveden je za to i konkretan primer. Udruženi lekari i osiguravači u SAD zahtevali su od Kongresa da se ograniči visina naknade nematerijalne štete, koja se dosuđuje u korist oštećenih pacijenata. Posledica je bila da je došlo do razvoja osiguravajuće prakse u kojoj je oštećeni, umesto tužbe sudu, popunjavao tipski obrazac, a u posebnom postupku osiguravač bi, uz pomoć medicinskog veštaka i unapred pripremljene tabele, određivao naknadu štete oštećenom. Primenom naučne metodologije u ovom poglavlju pojam medicinskog standarda iznijansirano je na sledeći način: medicinski standard predstavlja ono stanje prirodnih nauka i lekarskog iskustva koje je potrebno za postizanje cilja medicinskog tretmana, a potvrđeno je u praksi. Medicinski standard se ispoljava putem ujednačavanja pravila po određenim procedurama kojih treba da se pridržavaju svi lekari. Nadalje, medicinski standard nije stalna veličina, koja u svako vreme, na svakom mestu i u svim okolnostima ima jednaku vrednost. Najveći broj medicinskih standarda odnosi se na dijagnostičke procedure, navedeno je u ovom poglavlju. Protokoli i vodiči u medicini opisuju standarde u pažnji lekara. Lekar duguje pacijentu pažljivost, koju mu nalaže struka. U vezi s medicinskim standardom i lekarskom greškom u ovom poglavlju prikazani su zadaci veštaka medicinske struke kad veštače lekarsku grešku. Prvi

zadatak jeste da se sudu razjasni medicinsko stanje stvari. Razjašnjenje medicinskog stanja stvari naslanja se na činjenice koje je već utvrdio sud. Drugi zadatak obuhvata ocenu da li je postupak tuženog lekara u skladu s važećim medicinskim standardom ili pak od njega odstupa. Da bi odgovorio na to pitanje, sudskomedicinski veštak bi morao prethodno proveriti da li sudski spisi raspolažu potpunim podacima, potpunom medicinskom dokumentacijom, laboratorijskim analizama i sl. Treći zadatak ima u vidu situaciju kad sudskomedicinski veštak ustanovi da postupak tuženog lekara ne odgovara medicinskom standardu. U toj situaciji veštak treba da oceni je li postupak tuženog lekara prouzrokovao oštećenje pacijentovog zdravlja ili bi do štete došlo i u slučaju da se postupilo po medicinskom standardu. Drukčije rečeno, u ovom poglavlju podvučeno je da sudovi čvrsto stoje na stanovištu da veštak mora da se rukovodi onim što je u datoj situaciji bilo potrebno uraditi, a ne onim što je u praksi uobičajeno. Otuda je u sudskim sporovima protiv lekara i zdravstvene ustanove zavisnost suda od nalaza i mišljenja sudskomedicinskog veštaka veća nego u drugim sporovima s veštacima ostalih struka i zanimanja.

12. U sklopu teme o sudskom veštačenju osobenom za oblast medicinskog prava drugo poglavlje razmatralo je veštačenja u oblasti dijagnostičkih grešaka. Najpre su definisani pojmovi dijagnoze i dijagnostičke greške. Dijagnoza je kratak lekarski zaključak o suštini bolesti i stanju bolesnika. Dijagnostička greška obuhvata sve nepravilnosti u oblasti dijagnostičkog ispitivanja. Tako shvaćena dijagnostička greška obuhvata ne samo rezultat ispitivanja nego i greške počinjene na putu ka rezultatu. Za osiguravajuću praksu naročito je interesantno objašnjenje opštih uzroka dijagnostičke greške. Navedeno je u tom pogledu da se kod lekara stvaraju: predubedeње, predrasude, sujeta i taština, sklonost ka preteranom pesimizmu ili optimizmu, nesposobnost za konstruktivno razmišljanje, nedostaci mašte za diferencijalnu dijagnostiku, nastojanje da se postavi posebno interesantna dijagnoza, nesposobnost da se uđe u svet pacijentovih predstava i da se njegov način izražavanja podvede pod medicinske kategorije. Potom, prikazani su primeri sudskomedicinskog veštačenja dijagnostičke greške iz uporedne i domaće sudske prakse. Iz te sudske prakse najveći broj dijagnostičkih grešaka zabeležen je kod usluga lekara radiologa u vezi sa čitanjem mamografskih snimaka, kao i u slučajevima neobučenosti lekara za rad na medicinskoj opremi, aparatima i uređajima. Sudskomedicinskom veštaku naročitu teškoću predstavlja slučaj kad simptomi i znaci bolesti daju osnova za više različitih dijagnoza, od kojih se bar dve ne mogu potpuno isključiti.

13. Naročita pažnja u monografiji poklonjena je profesionalnoj tajni sudskomedicinskog veštaka. Tim pitanjima bavilo se treće poglavlje u okviru teme o sudskom veštačenju osobenom za oblast medicinskog prava. Naglašeno je da je dugo vremena čuvanje profesionalne tajne sudskomedicinskog veštaka i lekara uopšte smatrano moralnom obavezom. Danas je to zakonska obaveza. U ovom poglavlju istaknuto je da je važan izvor te promene shvatanja donelo donošenje Evropske

konvencije o ljudskim pravima i biomedicini iz 1950. godine. Ta konvencija stupila je na snagu u međunarodnoj zajednici septembra 1953. godine, a ratifikovana je i kod nas. Predvidela je da svako ima pravo na poštovanje privatnog života u vezi s podacima o njegovom zdravlju, kao i pravo da zna bilo koji prikupljeni podatak o sopstvenom zdravlju. Pri tome, profesionalnu tajnu čini sve ono do čega je došao sudskomedicinski veštak u vršenju svoje profesije ili veštačenju na sudu, i to ne samo ono što mu je povereno, već i ono što je eventualno video, čuo ili razumeo. Kršenje profesionalne tajne sudskomedicinskog veštaka ilustrovano je u brojnim primerima u ovom poglavlju.

14. Veštačenje u oblasti lekova predmet je četvrtog poglavlja. Po autorkinom nalazu, oštećenje ličnih dobara prouzrokovanih lekovima i drugim farmaceutskim proizvodima nije retkost, naročito ako se ima u vidu inostrana sudska praksa. Veštak farmaceut ima znanje i iskustvo o učinku lekova i drugih agensa na prateće efekte u ljudskom organizmu. Mnogi lekari se u osnovi obučavaju za upotrebu leka, ali lekari nemaju kao farmaceuti specijalizovana znanja o lekovima i njihovim kinetičkim i suprotnim reakcijama ili o statističkim i drugim podacima o epidemiološkim i neželjenim dejstvima koji se mogu ubrojati u te reakcije. Ta specijalizovana znanja poseduju samo farmaceuti. Veštak farmaceut na sudu može da bude pitan o sledećem: da li postoje kontraindikacije korišćenja određenih farmakoloških agensa; da li je dato upozorenje o štetnim dejstvima lekova; da li postoji interakcija s drugim lekovima; da li su korišćene nedozvoljene supstance i sl. Veštak farmaceut daje sudu naučni dokaz uzročnosti i pokušava da isključi alternativna objašnjenja za ono što se u predmetu veštačenja događa u praksi. Pritom se može pokazati da je ključno za sud specijalističko znanje farmaceuta, kao i veština njihove stručne komunikacije.

15. Posebnu vrstu veštačenja predstavlja veštačenje u oblasti psihijatrijskih šteta. O toj vrsti veštačenja govori se u petom poglavlju četvrtog dela monografije. Iz ovog poglavlja čitalac bi mogao da izvede zaključak da se u osnovi psihijatrijske štete nalazi posttraumatski stresni poremećaj (PTSP). Autorka je utvrdila da je PTSP u medicinsku literaturu ušao 1959. godine putem radova dr A. Kardinera. Prema definiciji, PTSP je vrsta psihijatrijskog poremećaja koji se javlja kao posledica snažnog i upečatljivog stresnog događaja, tako što je na obolelog taj događaj ili događanje ostavilo ili ostavlja psihičke posledice. Proučavanjem psihičkih posledica bivših boraca Drugog svetskog rata, Korejskog rata i dr. PTSP je objašnjen u literaturi. Sudska praksa u Srbiji priznavala je u velikom broju predmeta pravo na obeštećenje zbog PTSP. Tim povodom autorka je izložila sledeće razmišljanje: po našem važećem zakonu i sudskoj praksi, rok zastarelosti za potraživanje naknade nematerijalne štete počinje da teče od dana kada su pojedini vidovi nematerijalne štete dobili oblik konačnog stanja. Primenjujući te rokove zastarelosti, konstatovano je u ovom poglavlju, zahtevi svih lica pali bi pod zastaru za potraživanja za naknadu nematerijalne štete ako su pretrpela torturu tokom NATO agresije i ako su im lekari utvrdili PTSP. Autorka je

predložila da se početak roka zastarelosti za potraživanja za naknadu nematerijalne štete zbog PTSP ne računa od konačnog stanja tog vida nematerijalne štete, kao do sada. U monografiji je predloženo da najviši sud u Srbiji izmeni svoj stav za obolele od PTSP tako da rok zastarelosti potraživanja za naknadu štete zbog PTSP počinje da teče od prvih simptoma PTSP.

16. Šesto poglavlje na temu sudska veštačenja osobena za oblast medicinskog prava imalo je u vidu veštačenja u okviru rada lekarskih komora. To je ujedno i završno poglavlje ove monografije, ali za rad Lekarske komore u Srbiji to je sasvim nova tema. Međutim, veštačenja u okviru rada lekarskih komora dobro je poznata tema u uporednom medicinskom pravu. Naime, u drugoj polovini XX veka u razvijenim privredama znatno je porastao broj parnica protiv lekara i zdravstvenih ustanova, što je za sobom povuklo porast premija u osiguranju od odgovornosti lekara i zdravstvenih ustanova, istakla je autorka. Lekarske komore predstavljaju organizacije medicinskog staleža, a u isto vreme imaju i javnopravni karakter, pa su bile pozvane da se pozabave pojavom nezadovoljnih pacijenata lečenjem od strane lekara i zdravstvenih ustanova. U ovom poglavlju autorka je izložila samo nemačka iskustva s veštačenjem u radu lekarskih komora iz sedamdesetih godina XX veka. U nemačkim lekarskim komorama bile su formirane dve vrste komisija. Jednu vrstu komisija pri lekarskim komorama činile su komisije za poravnanje, a drugu vrstu predstavljale su komisije za veštačenje. Postupak pred prvom obuhvatio je ispitivanje osnova spora između pacijenta i lekara, odnosno zdravstvene ustanove. Razmatrano je da li je lekar počinio grešku. Pojam greške obuhvatao je ne samo pogrešnu dijagnozu i terapijske mere nego i nedostatke u organizaciji i razgraničenju odgovornosti među lekarima. Postupak je mogao da bude okončan predlogom osiguravaču da pacijentu nadoknadi štetu ili da se pacijent i osiguravač poravnaju. Pred komisijom za veštačenje lekarske komore, kao stručnim telom, ispitivan je osnov spora, ali i uslovi za odgovornost lekara ili zdravstvene ustanove. I pred tom komisijom težište je na medicinskom veštačenju lekarske greške na koju je ukazao pacijent. Time je osiguravaču i pacijentu omogućeno da sami zakluče da li je zahtev za naknadu štete osnovan. Okončanje ovog postupka moglo je da se postigne poravnanjem, ali i na drugi način. Drugim rečima, nezadovoljna strana mogla je da iznese spor pred sud i da se spor tamo reši. U svakom slučaju, na obe komisije pri lekarskim komorama težište je bilo na veštačenju lekarske greške i stavovi tog veštačenja imali su posebnu težinu. Ovo stoga što su sudovi retko izricali presude koje su suprotne stavovima komisija lekarskih komora, zaključila je autorka akcente svog istraživanja veštačenja u okviru lekarskih komora Nemačke.

17. Posle temeljne obrade četiri tematske celine kroz dvanaest poglavlja, monografija je na kraju obuhvatila zaključak, obimnu literaturu i indeks pojmova. U zaključku je istaknuto da je došlo do porasta broja sudskomedicinskih veštačenja, ali taj porast ne prati porast kvaliteta veštačenja. Sudskomedicinsko veštačenje ima

za predmet utvrđivanje i ocenu fizičkog ili mentalnog stanja nekog lica povodom posledica do kojih su doveli incidenti u krivičnom i građanskom pravu. Da bi nalaz i mišljenje sudskomedicinskog veštaka postao stvarni sudijski instrument, potrebno je da sud razgraniči faktička od pravnih pitanja prilikom postavljanja zadatka tom veštaku, naglašeno je u zaključku. Obaveza suda jeste da sudskomedicinsko veštačenje proveri i ispita, samostalno i kritički, ali se to praktično svodi na kontrolu uverljivosti. Dalje, u zaključku je precizirano da je sudskomedicinsko veštačenje veoma složen deo parnice u kome je potrebna saradnja svih učesnika te parnice kako bi bila doneta pravična presuda. Upravo stoga sudskomedicinski veštak treba da bude svestan svoje odgovornosti, jer je u sudskoj praksi zabeleženo da sudovi ređe donose presude suprotno nalazu i mišljenju sudskomedicinskog veštaka.

18. Ova monografija može da bude od koristi i pravnicima i lekarima. Pravnicima i lekarima zaposlenim u osiguranju biće od velike koristi stoga što se na trideset mesta u monografiji razmatraju pojedini instituti osiguranja, komentarišu sudski sporovi poreklom iz osiguranja, izlažu nalazi i mišljenja sudskomedicinskog veštaka povodom mišljenja lekara procenitelja i lekara cenzora datih povodom konkretnih odštetnih zahteva. Takođe, monografija će biti korisno štivo advokatima, sudijama, tužiocima, sudskomedicinskim veštacima i ostalim veštacima, kao i zaposlenima u organima pravosuđa i zdravstva. U Srbiji se prvi put u ovom obimu izlaže materija sudskomedicinskog veštačenja iz ugla teorije medicinskog prava, inostrane i domaće sudske prakse. Izlaganje je zasnovano na pozitivnim propisima, a predlozi za promene tih propisa odmereno su i znalački formulisani. Autorka spada u pionire u proučavanju materije medicinskog prava, tako da je posle objavljivanja udžbenika, niza studija, eseja i članaka iz materije medicinskog prava bilo logično što se latila izrade ove uspele monografije.